

**ОИЛАВИЙ АНЪАНАЛАРНИНГ ЁШЛАР МАЪНАВИЙ ТАРБИЯСИДАГИ
АҲАМИЯТИ****Абдуллаев Махсет****Нукус давлат педагогика институти докторанти****Gulnarayakupova48@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20716665>****Кириш**

Инсоннинг шахс сифатида шаклланишида оила муҳим ўрин тутди. Оила жамиятнинг энг қадимий ва энг барқарор ижтимоий институти бўлиб, у инсоннинг маънавий, ахлоқий ва маданий камолотида ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Айниқса, ёш авлод тарбиясида оилавий муҳитнинг таъсири беқиёс ҳисобланади.

Қорақалпоқ халқи маънавий ҳаётида оила ҳар доим миллий қадриятларни сақлаш ва уларни келажак авлодларга етказишнинг муҳим механизми бўлиб келган. Асрлар давомида шаклланган оилавий анъаналар орқали ёшларда меҳнатсеварлик, ҳалоллик, катталарга ҳурмат, кичикларга меҳр ва жамоавийлик каби фазилатлар тарбияланган.

Бугунги кунда глобаллашув, ахборот технологияларининг жадал ривожланиши ва маданий интеграция жараёнлари ёшлар дунёқарашига кучли таъсир кўрсатмоқда. Шу сабабли оилавий анъаналарнинг тарбиявий аҳамиятини ўрганиш долзарб илмий вазифалардан бири ҳисобланади.

Асосий қисм**Оила – шахс тарбиясининг биринчи мактаби**

Оила инсоннинг биринчи ижтимоий муҳити ҳисобланади. Боланинг ахлоқий қарашлари, ҳаётий позицияси ва ижтимоий муносабатларга бўлган муносабати дастлаб оилада шаклланади. Шу боис оила кўпинча «тарбиянинг биринчи мактаби» деб аталади.

Қорақалпоқ оилаларида фарзанд тарбияси миллий урф-одатлар ва ахлоқий меъёрлар асосида амалга оширилади. Катталарнинг ҳаётий тажрибаси, ота-онанинг шахсий намунаси ва оила муҳити боланинг маънавий шаклланишида муҳим аҳамият касб этади.

Психологик ва педагогик тадқиқотлар ҳам шахснинг асосий қадриятлари болалик даврида шаклланишини тасдиқлайди. Шу сабабли оила муҳити қанчалик соғлом ва маънавий бой бўлса, ёш авлоднинг келажакдаги ижтимоий фаоллиги ҳам шунчалик юқори бўлади.

Миллий анъаналарнинг тарбиявий имкониятлари

Қорақалпоқ халқининг миллий анъаналари ёшларни тарбиялашда муҳим восита ҳисобланади. Оилада ўтказиладиган турли маросимлар, урф-одатлар ва анъаналар орқали болалар миллий маданият билан танишади ва ўз халқининг маънавий меросини ўзлаштирилади.

Айниқса, катталарга ҳурмат кўрсатиш, меҳмон кутиш маданияти, қариндошлик муносабатларини қадрлаш каби анъаналар ёшларда ижтимоий масъулият ҳиссини шакллантиради. Бу қадриятлар инсоннинг жамоада муносиб ўрин эгаллаши ва ижтимоий муносабатларни тўғри қуришига ёрдам беради.

Оилавий анъаналарнинг муҳим хусусияти шундаки, улар назарий тушунтириш эмас, балки ҳаётий тажриба орқали ўзлаштирилади. Шу сабабли уларнинг таъсир кучи юқори бўлади.

Ахлоқий тарбия ва маънавий иммунитет

Замонавий жамиятда ахборот оқимининг ортиши ёшлар маънавиятига турлича таъсир кўрсатмоқда. Турли ғоялар, маданий таъсирлар ва ахборот манбалари инсон онгига доимий таъсир ўтказди.

Бундай шароитда ёшларда маънавий иммунитетни шакллантириш муҳим аҳамият касб этади. Маънавий иммунитет инсоннинг ёт ғояларга танқидий муносабат билдириш ва ўз қадриятларига содиқ қолиш қобилиятини англатади.

Оилавий тарбия ана шу иммунитетни шакллантиришнинг муҳим омили ҳисобланади. Агар ёшлар оилада миллий қадриятлар асосида тарбияланса, улар ташқи таъсирларни онгли баҳолаш ва мустақил қарор қабул қилиш қобилиятига эга бўлади.

Глобаллашув шароитида оилавий тарбия

Глобаллашув жараёни миллий маданиятларга янги имкониятлар билан бир қаторда муайян хавфларни ҳам келтириб чиқармоқда. Айниқса, оммавий маданият ва рақамли муҳит ёшларнинг қадриятлар тизимига таъсир кўрсатмоқда.

Шу сабабли оилавий тарбиянинг аҳамияти янада ортиб бормоқда. Оила ёшларга миллий маданият ва умуминсоний қадриятлар ўртасидаги мувозанатни англашга ёрдам бериши лозим.

Замонавий ота-оналар фақат назорат қилувчи эмас, балки фарзандларининг маънавий ривожланишига кўмаклашувчи маслаҳатчи вазифасини ҳам бажариши керак. Бу эса оилавий муносабатларнинг янги мазмун касб этишини талаб қилади.

Хулоса

Тадқиқот натижалари оилавий анъаналар ёшлар маънавий тарбиясининг муҳим омили эканлигини кўрсатди. Оила шахс ижтимоийлашувининг биринчи босқичи бўлиб, миллий қадриятларнинг авлоддан авлодга ўтишида ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Қорақалпоқ халқи оилавий анъаналари ёшларда меҳнатсеварлик, масъулият, ҳалоллик, ватанпарварлик ва инсонпарварлик каби фазилатларни шакллантиришга хизмат қилади. Глобаллашув шароитида мазкур анъаналарнинг тарбиявий имкониятларидан самарали фойдаланиш ёшларнинг маънавий барқарорлигини таъминлашнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади.

Шу боис оила институтини мустаҳкамлаш, миллий анъаналарни қўллаб-қувватлаш ва уларни замонавий тарбия тизими билан уйғунлаштириш жамият тараққиётининг муҳим вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – 464 б.
2. Назаров Қ. Қадриятлар фалсафаси. – Тошкент: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти, 2011. – 320 б.
3. Хажиева М.С., Матякубова Г.А. Ижтимоий фалсафа. – Урганч: Milleniumus print, 2024. – 456 б.
4. Мусурмонова О. Оила маънавияти ва тарбия. – Тошкент: Ўқитувчи, 2019. – 224 б.
5. Inglehart R., Welzel C. Modernization, Cultural Change and Democracy. – Cambridge University Press, 2005. – 344 p.
6. Schwartz S.H. Universals in the Content and Structure of Values // Advances in Experimental Social Psychology. – 1992. – Vol. 25. – P. 1–65.